

Egész éves kurzusunk:

Oda és vissza – a magyar politika utolsó négy évtizede (1980-2022) (Tölgyessy Péter)

SZTT-tipp

Az idei kurzuskínálatunk talán legkülönlegesebb lehetősége Tölgyessy Péter politikatörténeti kurzusa lesz. Az eredeti rendszerváltás-kurzus koncepcióhoz képest Tölgyessy egy jóval nagyobb hangvételű tanegységre jelentkezett be: saját látásmódján keresztül fogja ismertetni az elmúlt bő félévszázad magyar politikai folyamatait a Kádár-rendszerrel egészen napjainkig. A vizsgálat fontos részét fogja képezni az alapos nemzetközi kitekintés és az összehasonlító elemzés is, amik nagyban hozzájárulnak a belpolitikai események jobb megértéséhez. Az elemzést más szerzők írott munkái is segíteni fogják, azonban a hangsúly alapvetően Tölgyessy látásmódján, tapasztalatain és véleményén lesz. Érdeemes megemlíteni, hogy Tölgyessy Péter egy nehezen megközelíthető és nyilvánosan rendkívül ritkán megnyilvánuló közéleti személyiség, így a kurzus egy hatalmas lehetőség a tagság számára. Igen ritkán adódik meg, hogy a történelmi tudást egy *“élő forrástól”* legyen esély elsajátítani.

Követelmények:

Ez a kurzus az oktató személyes kérésére 2 félév hosszú, így a kurzus felére, tehát egy szemeszterre, nincs lehetőség külön feljelentkezni. Fontos, hogy a két félévből adódóan a tagoknak a kurzus során kétszer van beszámolási kötelezettségük! Ez történhet két különálló standard 17.000 karakteres beszámolóban vagy lehetőség van arra is, hogy az ősszel írt beszámoló kerüljön kibővítésre további 17.000 karakterrel. Mindezen felül a kurzus exkluzivitása és a várható érdeklődés miatt a kurzuson résztvevő tagok maximális létszámát az SZTT 12 főben határozta meg. A kurzusra jelentkezők rangsorolása az SZMR irányelvei alapján fog megtörténni. A kurzus időpontja az oktató kérésére kedd este lesz.

Oktató: Tölgyessy Péter

SZTT-ből kit keress a kurzussal kapcsolatban: Donát

1. Továbbélő történelmi előzmények Magyarországon:

- Évszázados nagyállami vágyakozások – mélyen gyökeredző ellenzéki sérelmi politika.
- Történelmi parlamentáris tradíció: nyugatos hatalommegosztás és szabadelvű elvek – közben leválthatatlan domináns kormányzati hatalom.
- A magyar jobboldal és baloldal máig ható antagonizmusának forrásvidékei.
- A történelmi Magyarország első világháborús összeomlása. Az első hazai „népállam” gyors hitelvesztése - „gersli demokrácia”. Tanácsköztársaság kikiáltása.
- A Magyarországot ismétlődően cserbenhagyó Nyugat élménye. Két világháború közötti elfordulás a Nyugatos megoldásoktól. „Nemzeti öncélúság.” Terjedő antikapitalista konszenzus.

2. Kommunizmus öröksége:

- Értelmiségi chaliasztikus megváltás remények: eltökélt hit az emberiség minden bajának közeli orvoslásában. Valóságosan: bármilyen állampolgári öntevékenység lehető felszámolása, parancsgazdaság, mindent egybetartó zsarnoki állami hierarchia, elzárkózás a külvilágtól. A létező szocializmus klasszikus sztálini modellje.
- Magyarország a szovjet uralmi zónában. 1956.
- Kádár-rendszer, mint a hruscsovi élhetőbb kommunizmus mintaországa.
- A jóléti szocializmus hazai gyakorlata. A hullámokban érkező engedmények és reformok állama: a brezsnyevi pangás magyar változata.

3. Az európai kommunizmusok végjátéka:

- A gazdasági fejlődés mind látványosabb lemaradására adott politikai válaszok eltérő térségbeli modelljei. Lehet-e megoldás a reform? (Magyar és lengyel, román, továbbá csehszlovák és kelet-német, végül szovjet módozatok.)
- A magyar reformmodell versenyképtelensége. Világgazdasági nyitás – adósságcsapda.
- Reformértelmiség. A nyolcvanas évek politikai reformelképzelései.
- Kádár János reformdilemmái. Egy egész történelmi korszaknak nevet adó vezető leváltó megfontolások.
- Ellenzéki mozgolódások hazánkban. Az 1989 utáni pártszerkezet közéleti előzményei.

4. A kommunizmus térségbeli összeomlása: politikai és gazdasági fordulat kelet-közép-európai modelljei.

- Nem remélt rendszerváltás: a Nyugat vezetőinek a felülről mozgatott és adagolt reformokhoz fűzött reménységei. Gorbacsov mitológia.
- A tárgyalásos átmenet lengyel és magyar útjai.
- „Mi vagyunk a nép”: a kommunizmus utcai bukása Berlinben és Prágában.
- A nekilendülő láncreakció rendkívüli ereje: Románia, Baltikum, végül a Szovjetunió fordulata.
- A gazdasági változások térségbeli modelljei.
- Az új demokráciák induló típusai.

- **A magyar rendszerváltás folyamata – 1988-1989:**
- Menekülés előre: Induló állampárti elképzelések a szocializmus modellváltására.
- Grósz Károly későbbi kínai típusú megoldáskísérlete.
- Állampárti közjogi tervezetek.
- Antall József elképzelése egyfajta tartósabb kettős hatalomról.
- A radikális ellenzék közjogi és gazdasági programja.
- A magyar tárgyalásos átmenet történései, és következményei. Az állampolgári részvétel kivételesen alacsony szintje.

5. A rendszerváltás alkotmányos alapszerkezete:

- A hatalommegosztás rendje: cselekvőképes kormányzás – ellenőrzött hatalomgyakorlás.
- Összetett magyar választási rendszer.
- Kormányzati stabilitás – parlamenti váltógazdaság.
- A joguralom alapintézménye, az Alkotmánybíróság.
- Ide nekem az oroszánt is: a magyar önkormányzati rendszer.

6. Magyar politika a berlini-fal lerombolása után:

- Az 1990-es választások. Kezdetül egyedülálló közéleti szembenállás Magyarországon.
- Az Antall-kormány időszaka. Kísérlet a jobbközép politika megformálására.
- Az éles közéleti szembenállás kezdetei. A baloldali értelmiség háborús fellépése. A „taxis-blokád”.
- A hazai sajtó változatlan szerkezete, a reformértelmiség médiamonopóliuma.

- A magyar történelem legnagyobb békebeli gazdasági visszaesése. Minden egész egyszerre eltörött. A privatizáció, a piaci kapitalizmus ütközése a szélesebb közvélemény vágyakozásaival. A Kádár-korszak továbbélő magatartásmintái.
- A lehetséges gazdaságpolitika dilemmái.
- A rendszerváltó konszenzus eleve meglévő törékenysége. Csurka István és idővel mások támadásai a nyugatos demokratikus kapitalizmus rendjével szemben.
- A jobbközép pártok térvessztése. A sajtó kedvence a Fialat Demokraták Szövetsége. Belső küzdelmek a szabaddemokraták között. Demokratikus Charta.
- Horn Gyula sérelmi politikája.
- Az 1994-es választások.

7. A Horn-kormány kormányzása:

- A nyugatos mintakövetés eminens reformértelmiségi társadalompolitikai modellje.
- A miniszterelnök tényleges hatalmi gyakorlata: a kádári egyensúlyozás virtuóz folytatása.
- A Bokros-csomag és következményei.
- A közel háromnegyedes parlamenti baloldali többség kihívása: a Fidesz vezette új jobboldal felállása.
- Az 1998-as választások. A politikai kétblokkrendszer kezdetei.

8. Az első Orbán-kormány időszak:

- Orbán Viktor hatalompolitikai innovációi: jobbközép kompromisszumkeresés helyett háborús jobboldali magatartás. Széles gyűjtőpárt helyett felülről szervezett fegyelmezett harci gépezet.
- A miniszterelnök társadalompolitikája általában még belül a '89 -es nyugatos konszenzuson. Szemben a kádári kisemberpolitikával, egy új Fidesz-közeli nemzeti középosztály felépítésének terve. Már elsődleges cél a jobboldal saját média- és gazdasági háttországnak felépítése.
- Új jobboldali kulturális honfoglalás. Mind erőteljesebb közéleti polarizáció.
- A felszámolni remélt politikai közép szavazói visszaütnek: a 2002-es választások.

9. A Medgyessy-kormány kísérlete a politikai legitimáció megvásárlására.

- Túlterhelt államháztartás. Ismét tágra nyíló adósságcsapdában az ország.
- Az egykori éltanuló Magyarország gyorsuló leszakadása a térség többi államához képest.

- A magyar Tony Blair-ként bemutatott Gyurcsány Ferenc fellépése a hazai baloldal megújítására. Átala a baloldali blokk megkapja a maga háborús vezetőjét. Aki habozás nélkül használja a modern politikai piár-eszköztár módszereit. Miközben piacosító logikát követve retorikailag szakít a kádári egyensúlyozás régi gyakorlatával.
- A jobboldal bezárkózása törzsközönsége falai közé. A 2006-os választások.

10. Gyurcsány Ferenc kormányzása:

- Két esztendő modernizációs és jóléti szólamai után ismét tarthatatlan az ország külső fizetési helyzete.
- Őszödi-beszéd. 2006-os zavargások. Önkormányzati választások.
- Az újbóli gazdasági stabilizáció követelménye és a semmibe hulló reformakaródzás.
- A régi baloldal támogatottságának összeomlása. A '89-es nyugatos konszenzus összeomlása.
- Alapjaiban megváltozott magyar pártszerkezet: létrejön a centrális politikai erőter.
- A rendszerváltás ellentmondásain alapuló új jobboldali radikalizmus áttörése. A Jobbik szavazói és politikusai.
- A Lehet más a Politika fellépése. Zöld politika idehaza és a térség más országaiban.
- Bajnai-kormány.
- A 2010-es választások.

11. Orbán Viktor második rendszerváltása:

- A valóságos gazdasági és politikai katasztrófához vezető baloldali blokk neoliberális társadalompolitikája aligha folytatható. Még ha a Nyugat továbbra is ezt várna el.
- Orbán Viktor pragmatikus útkeresése: a különadók rendszere, a kötelező magánnyugdíjpénztári vagyoni államosítása. Az Alkotmánybíróság meghódítása.
- A miniszterelnök politikája válasz a magyar demokrácia válságára és az ország térségbeli lemaradására. A kormányfő a maga vezetése alatt kíván tartósan cselekvőképes hatalmat teremteni. Politikáját döntően saját országismeretére alapozza, fellépésében egyre kevésbé kötik a Nyugat régi magországainak mintái.
- Tulajdon önképe szerint ezzel a történelemből jól ismert „megmentő” államférfi szerepére vállalkozik.

12. A Nyugat régi rendjének válsága:

- A magyarországi változások nem a hazai politika egyetlen személyhez köthető kisiklásai, hanem egy erőteljes nemzetközi trend részei.
- A világ csaknem valamennyi demokráciája gondokkal küszködik, a fejlődő országokban ismét tért nyernek az autokratikus kormányzatok. Visszajára fordul a korábbi demokratikus, piacosító trend.
- Az amerikai és az európai demokráciák bajai, az évtizedekig sikeres demokratikus társadalomszervezési konszenzus jobboldali, valamint baloldali progresszív kihívói.
- Nem egyszerűen a politika polarizálódik, hanem a társadalmak egésze is. A középrétegek jövedelmei a hetvenes évek dereka óta stagnálnak. A lassuló növekedés eredményei jobbra a legfelső tíz, de még inkább a legfelső egy százalékot gazdagítják.
- Az alulmaradok körében a politikai, gazdasági, média- és tudományos elitek sokat veszítettek hitelükből. Az egyetemi, akadémiai elitek világlátása mindjobban távolodik a mediánszavazók véleményeitől.
- Az internet által lényegileg átalakult kommunikációs térben a tények tisztelete, az érvelés racionalitása elveszítette korábbi erejét. Politikai szektarianizmus.
- A gazdasági növekedés és a felzárkózás dinamikája a Nyugat országaiból áttevődött Dél-Kelet-Ázsiába.
- A kínai kommunista párt ideológiája, irányított kapitalizmusa és egypártrendszere. A maoista állampárt, mint a kínai nép megvédője és felemelője a globális kapitalizmus kizsákmányolásától, valamint a kelet-európai demokráciák keltette káosztól.
- A Putyin-rendszer gyakorlata.
- Második hidegháború az Egyesült Államok és Kína között?
- Donald Trump és a többi új jobboldali törekvés induló lendülete 2020-ra megtört. Az Egyesült Államokban a Biden-kormányzat lehetőség kapott egyfajta új kezdetre. Az új adminisztráció bel- és külpolitikai helyzetértékelése, eddigi gazdasági és politikai tervei.

13. Az Orbán-rendszer természete:

- A politikai hatalom által integrált társadalom huszonegyedik századi modellje.
- Tendenciájában egyetlen hatalmi piramis fogja egybe az ország minden életmegnyilvánulását.
- A végső döntéshozó a miniszterelnök, minden más hatalmi tényező tanácsadója vagy politikájának végrehajtója.

- Az ország alkotmánya a szimbolikus politika szolgálatában. A Fidesz-hatalom személyre, szervezetre szóló eszközszerű joghasználata.
- Kifelé fordított sérelmi politika, a „ne bánts a magyart!” évszázados beállítódása jegyében. Retorikailag folyamatosan szemben a Nyugat uralkodó elitjeivel és annak hazai képviselővel.
- Irányított nemzeti kapitalizmus.
- Az egyedi megkülönböztetések és előnyben részesítések átfogó rendszere az új gazdasági és közéleti elit felépítésének eszközeként. Irányított korrupció.
- Az ország gazdasági kultúrájához igazított gazdaság- és társadalompolitika. Közvetlen adók helyett, közvetett adók. Középosztályt támogató társadalompolitika. Minden ellenséges retorika ellenére kiegyezés a külföldi tőkével.
- A költségvetési konszolidáció évei után erőteljes növekedés 2014-2019 között.
- A koronavírus járvány magyarországi kezelése
- Az ellenzék és az autonóm civilszerveződések helye az Orbán-rendszerben.
- A sajtószervezet hatalmi átalakítása. A maradék ellenzéki sajtó és valóság viszonya.
- A polgárháború huszonegyedik századi változata, a karakter gyilkosság és az alternatív valóságteremtés.
- A miniszterelnök Európa-politikája. A visegrádi négyek szerepe. A kínai és az orosz kapcsolat logikája.
- A magyar miniszterelnök fellépésének világpolitikai jelentősége.

14. Az Orbán-rendszer krízisidőszaka:

- A 2022-es választások előtt lényegileg megváltozóban a Fidesz-hatalom helyzete.
- A Nyugat döntéshozói egyre erélyesebben válaszolnak az Orbán-rendszer jelentette kihívásra.
- Megszűnt a centrális közéleti erőter: A miniszterelnök mozgatta szavazók hatalmas tömbje áll szemben a kormányfő politikáját dühösen elvető ellenzéki választók blokkjával. Alig létezik más harmadik erő. Minden korábbinál erősebb a közéleti polarizáció.
- A kormányfő 12 esztendősi hatalmi politikája temérdek ellenfelet szerzett magának.
- A 2022-es választások.

- Most először nyílik reális esély a hatalomváltásra. Az Orbán-rendszer belátható időn belül mind több külső szövetségest szerez a Nyugat magországaiiban is, vagy csak idő kérdése bukása.

15. Mit hozhat a jövő?

- A magyar belpolitika mozgását ez után is a nagy nemzetközi trendek határozzák meg.
- Legfőbb kérdés nem más, mint hogy elérkezett-e a Nyugat alkonya, vagy a piac teremtő rombolására, és a politikai váltógazdaságra alapozott demokratikus kapitalizmus korrekciós mechanizmusai újra felülmúlják kihívóinak társadalmi berendezkedéseit.